

ipso habitu, et non solum per extrinsecam appositionem, et additionem novæ materiæ, quia habitus operativi (de quibus nunc loquimur præcipue) sunt quædam dispositiones potentiæ determinatæ ad aliquam speciem operationis, quæ versari solet circa plura, et diversa objecta materialiter, et partialiter se habentia intra illam speciem, ut facile videre est in scientiis, aliisque virtutibus, quæ diversa objecta tangunt sub eadem ratione formali: imo et in potentiis id apparet, quæ unica formali ratione tangunt valde diversa objecta, ut visus tot colores, auditus tot sonos, intellectus tot veritates. Invenimus etiam peculiare difficultates inveniri in applicatione habituum aliquorum erga sua objecta attingenda, sicut quædam conclusiones difficilius educuntur de suis principiis, quam aliæ: nec ista difficultas oritur solum ex defectu extrinseco, videlicet quia debita materia non applicatur, aut non debito modo, sed ex defectu intrinseco, quia non est sufficiens vis in habitu ad tales effectus, nisi in se immutetur: sicut agens non potest aliquando educere aliquam formam e subjecto, non solum quia non applicatur ei materia, sed etiam quia activitate sua non valet eam attingere, sed debet fortificari; ut modicus ignis non valet lignum comburere, etiam sibi applicatum. Sic modicum lumen habitus in intellectu non valet penetrare principia, et conclusiones difficiliore educere, etiam si objecta sint applicata per species, sed indiget in se perfici, et crescere ut ad illa extendatur.

XVI. Et secundo, quia alias si extensio habitus solum explicaretur per extrinsecam oppositionem materiæ, cui applicaretur, sicut ignis applicata sibi extrinsecus materia fit extensior et major, non esset ra-

tio cur potentiæ ipsæ non admitterent talem extensionem, aut etiam habitus quidam, qui sunt in voluntate, ut charitas, et spes, si quidem de se non possunt operari, nisi appositæ materia et objecto; non semper autem apponitur objectum circa quod potentia eliciat actum, et sic indiget extensione extrinseca ut ea attingat: sicut oculus, qui modo videt unum colorem, aut objectum visibile, postea videt aliud, et extenditur erga illud: et similiter intellectus modo discurret circa unum objectum, postea circa aliud, et charitas modo amat Deum, modo proximum, et inter ipsos proximos, extenditur modo ad istos, modo ad illos, et tamen potentiæ istæ non accipiunt augmentum extensivum. Signum ergo est tale augmentum non convenire solum ex appositione extrinseca materiæ, seu objecti. Requiritur ergo, quod qualitas sic augenda, seu extendenda, in se intrinsece recipiat aliquam immutationem, seu perfectionem, ut augeri dicatur.

Quod vero tale augmentum non fiat per diversas qualitates advenientes, sive totales, sive partiales, sed per diversos modos ejusdem qualitatis, probatur, tum a priori, tum a posteriori.

XVII. A priori quidem, ex differentia qua crescit materia, et qua crescit forma etiam accidentalis. Magnitudo enim materiæ ex se ipsa, et ex propria ratione fit per partes, vel per numerum. Forma autem de se non habet partes, nisi ex accommodatione ad materiam. Et hoc ideo, quia materia ordinatur ad recipiendum secundum divisionem, et quantitatem, forma autem ad dandum esse, et speciem, et operari. Quod autem est pure potentiale, et receptivum, de se habet indeterminationem quamdam, et quamdam, quasi infinitatem potentialem, unde

sicut indiget determinari, ita et dividi, ne maneat in confuso. Et sic additio, vel diminutio ejus fit per quamdam divisibilitatem, et consequenter penes partes, quæ faciunt plus, vel minus. At vero forma de se est determinativa, quia actus est qui determinat, et distinguit, utpote opposita indeterminationi, et potentialitati materiæ. Non ergo additio in formis per se loquendo debet intelligi penes partes, quia partes, vel sunt actus, et potentia, quæ immediate sunt unibiles, vel sunt partes integrales ejusdem rationis, divisibiles tamen inter se, quia de ratione partis est esse divisibilis. Non possunt primo modo esse partes in formis, quia forma ut forma, est actu, non potentia; ergo si altera pars est potentia, illa prout sic non potest esse forma, et sic ex illa, et ista non componetur forma una, sed illud quod resultabit erit compositum ex actu et potentia, ex materia et forma, non vero erit tantum forma. Nec secundo modo possunt intelligi partes in ipsis formis, quia de ratione talium partium est quod sint divisibiles. Quod autem est divisibile, est in potentia, ut dividatur, et per ipsam divisionem potest in actu perfici, et reduci: forma autem in quantum forma non perficitur, nec in actum reducitur divisione, sed potius minoratur, potius autem accessione aliqua perficitur, vel circa objectum, vel circa subjectum.

XVIII. Ex hinc roboratur ista probatio, quia forma de se est aliquid simplex, non compositum, sed omne constans ex partibus unitis est compositum, vel per se unum, vel per accidens; ergo forma non potest intrinsece constare ex partibus, et divisibilis esse in illas, aut ex unione earum constitui. Minor est certa, quia ubi sunt partes unicæ, et facientes totum, tale totum est reso-

lubile in illas partes, ergo etiam componibile ex illis, ergo omne quod constat ex partibus est compositum. Major probatur, quia forma est id quod aliquid constituitur tamquam extremo, et parte formante ipsum totum: ergo non debet esse in se formatum; omne autem compositum est formatum, et non forma solum. Contra rationem ergo formæ est habere partes, quia quod habet partes in se intrinsece formatum est, et quod est formatum non est forma quæ solum informat, et constituit ut quo: non autem est formatum, quia hoc est constitutum ut quod.

XIX. Et licet dicatur quod istæ partes sunt æqualis activitatis, vel actualitatis, nec una redditur formata per aliam, sed omnes sunt forma, nulla vero et formata, contra est quia saltem illud totum aggregatum ex illis partibus, et ex illis resultans erit formatum ex illis, utpote perfectius quam singulæ partes, quia totum est majus suis partibus, et ex illis componitur, et resultat: ergo est formatum ex illis, sicut et compositum; et sic non est forma, quia non est simplex quiddam, sed formatum, et compositum; repugnat autem aliquid simul esse formam, et formatum, seu tale ut quo, et ut quod. Quare si per additionem partium augetur habitus, jam totum illud resultans, et augmentatum non est forma, sed aliquid formatum, et compositum. Solum ergo forma in quantum forma præcise potest crescere per hoc quod ejus actualitas se explicet circa plura illi; et modi se explicandi, sive intensive circa subjectum, sive extensive erga plura objecta sunt additiones formæ intra rationem formæ, quæ est entitas simplex, et ita debet augeri in sua entitate, et ratione formæ, quod non debet componi, et reddi formata ex pluri-

bus, sic enim augere formam non esset relinquere formam, sed facere formatam.

XX. Denique excluditur ista ratio, et modus augmenti per additionem partium, et entitatum diversarum in formis, quia vel istæ diversæ entitates superadditæ, et accumulatae ad augendum formam uniuntur inter se, faciuntque unam integram formam ex pluribus partialibus, sicut ex partibus quantitativis fit augmentum, et additio quantitatis, vel sicut ex materia et forma, actu et potentia fit una res, vel solum sunt ibi plures entitates sine unione inter se, ita quod non constituent unum integrum, et per se, sed solum aggregatione sit unum, et numeratione plura, sicut plures lapides in uno acervo; sic plures qualitates in una potentia circa plura objecta partialia, et tunc adhuc est difficultas, an sint illi habitus, et entitates diversæ speciei, aut similitudinis, vel ejusdem prorsus rationis, sive partiales sint, sive totales, quilibet circa suum objectum, ibi autem sola aggregatione unum sunt.

XXI. Quidquid ex his eligatur non solvit, sed multiplicat difficultates. Nam si sunt partes oportet assignare quomodo uniantur, seu uniri possint ad faciendum unum integrum ex illis partialibus formis, nihil enim proprie unitur alteri ad faciendum per se unum, nisi se habeant sicut actus et potentia, perfectum et minus perfectum, quia illæ partes faciunt unum per se, quæ per se sunt coordinatæ, et subordinari possunt in uno esse; si enim per se non coordinantur, nec per se uniuntur, quia unio ex ordinatione extremorum fit; si autem non uniuntur per se, sed per accidens, nec faciunt unum per se, sed per accidens, quia unum ex unione fit. Non possunt autem per se coordinari, si utraque

se habet ut actus, et forma, quia actualitas est perfectio sicut potentialitas imperfectio, una autem perfectio non ordinatur per se ad aliam, nisi in quantum perficitur ab illa, in tantum vero perficitur in quantum est perfectibile, et in tantum perfectibile in quantum est in potentia, non in quantum est in actu; ergo forma in quantum forma, et in quantum actus non coordinatur, ut pars ad alteram partem formæ, quia in quantum forma, et actus non perficitur, sed perficit, et actuat: ergo in quantum forma non est pars per se coordinata alteri parti, quæ non est materia, et perfectibilis per ipsam.

XXII. Si vero dicatur partiales habitus non coordinari per se ad invicem, neque hoc modo in formis inveniri partes, eo quod ratio formæ petit per se simplicitatem, cum sit actus ut quo, et perfectio actuans, et formans, non perfectibile; repugnat enim simul aliquid esse formam, et in eo quod forma, esse formabilem, et quia hoc est munus recipientis, non formantis, licet una forma possit recipere aliam, ut anima intellectum, intellectus autem, et species: sed hoc non est in quantum forma, nec ad munus informandi, sed in quantum subjectum: augmentum autem formæ est in ratione, et munere formæ, ut perfectior forma sit. Ubi autem sunt partes semper aliquid formabile est, et perfectibile ex consortio alterius partis. Cæterum in formis dicuntur dari partes, quia revera sunt diversæ formæ, et diversi habitus quasi totales, et specie distincti, adunantur tamen in ordine ad unum finem, quem principaliter intendunt, vel manifestant, et ea ratione congregantur in ratione unius scientiæ, vel virtutis moralis.

XXIII. Contra hoc est, quia si habitus solum hoc modo habent par-

tes, et extensionem simpliciter non poterit dici quod habitus extenditur, vel augetur, sed quod plurificatur, et quilibet eorum versatur circa suum objectum distincto modo ab alio. Unde sequitur non posse dari habitum, qui circa duo objecta versari possit, etiamsi in aliqua ratione formali conveniant, sed quolibet suum habitum seorsum postulat, licet propter similitudinem utriusque in hoc quod tendunt ad eundem finem, vel participant de aliqua ratione formali, dicantur per similitudinem unus habitus, aut una scientia. Hoc autem dici non potest, quia in aliqua scientia contingit esse plura objecta inadæquata, et partialia, quæ inter se connexionem habent, possuntque sub eadem ratione formali attingi, sicut et ab eadem potentia multa objecta attinguntur sub eadem ratione formali, ut plures colores visu, et ab eodem habitu infuso plura objecta materialiter, et inadæquate se habentia attinguntur, ut plura credibilia a fide, plura diligibilia a charitate: ergo etiam in habitibus acquisitis non repugnat plura objecta materialiter, et inadæquate se habentia, sub eadem autem formali ratione convenientia, ab eodem habitu attingi; non autem quolibet objectum suo habitu, præsertim quia cum sint connexa, et id quod est conclusio illata ex istis præmissis possit esse principium pro aliis conclusionibus, non repugnat eundem habitum, qui conclusionem intulit, eadem uti conclusione tamquam principio ad aliam inferendam, quia cum non sit principium per se notum, sed illatum (qui est habitus scientificus) non repugnat cognosci ut inferens aliam conclusionem, quia ita infertur, et attingitur ut illatum, quod in eo cognoscitur connexio, et vis, quam habet ad aliam conclusionem infe-

rendam. Ergo etiam eodem habitu, quo deducitur ista conclusio potest et alia deduci, quæ connexionem habet cum ipso; si enim cognoscit principium ut inferens, etiam id quod ex illo infertur cognoscere potest, quia eodem actu attinguntur præmissæ ut præmissæ, et conclusio; ergo et eodem habitu. Non ergo tot habitus concedi debent quot objecta, si omnia in eadem ratione formali conveniant, quia ex ratione formali sumitur unitas habitus, seu potentiæ, non obstante multiplicitate materiali, et inadæquata.

XXIV. Quod vero eadem difficultas maneat in explicando quomodo partes istæ habitus se habeant; an sint partes ejusdem rationis; an diversæ, id est, an sit totum homogeneum habitus inde resultans; an totum heterogeneum, deducitur ex dictis. Nam si sunt ejusdem rationis; ergo idem poterit facere una pars, atque altera, quia quæ sunt ejusdem rationis semper habent eundem effectum. Unde proprie non inveniuntur partes ejusdem rationis, nisi ubi aliquid corporaliter extenditur, et oportet diversas partes homogeneas habere, ut diversas partes spatii occupet. At vero in formis, seu virtutibus, quæ sunt rationes operandi, aut dandi esse, si omnes partes sunt ejusdem rationis, idem prorsus operabuntur, et sic quælibet sufficit facere quod altera, impertinenterque et superflue una accumulabitur alteri, cum non existant in diversa parte subjecti, sed in eadem indivisibili. Et in sententia D. Thomæ sequitur etiam illud inconveniens, quod plura accidentia solo numero distincta, et ejusdem rationis erunt in eodem subjecto indivisibili. De quo egimus in libris de generatione, quæstione nona.

XXV. Et major difficultas est, quomodo istæ partes uniantur inter se, et faciant unum habitum, seu

unam formam, quæ sit vere forma, et simpliciter, ac per se una, quia partes homogeneæ, et ejusdem rationis quando omnino sunt æquales, vel similes, ut in aqua, vel lapide, licet una non sit potentialior, aut minus actualis quam alia, tamen omnes potentiales sunt respectu unius formæ totalis a qua informantur, et in unitatem per se rediguntur. Si autem possent fieri per se unum, neque unirentur illæ partes ad faciendum unum per se, sed solum essent ibi conjuncta per modum aggregationis, et unita per accidens, sicut plures res sunt in uno loco, vel plura accidentia simul in eodem subjecto. At plures partes ejusdem habitus, vel formæ, non se habent potentialiter ad unam formam totalem, qua omnes informantur, et reducantur in unam unitatem per se, sic enim non essent formæ informantes, sed aliquid formabile, et formam recipiens, ergo tales partes non uniuntur, nec faciunt unum per se in ratione unius formæ. Solum enim partes integrales homogeneæ possunt fieri unum in ratione formabilis, et actualibus in quantum ex eis fit unum totum, quod est formalius, et actualius partibus.

XXVI. At vero, si istæ partes sint dissimiles, et heterogeneæ, et tamen uniantur in ratione unius habitus, currit fortius ratio facta, quia tunc non solum omnes partes sunt in potentia respectu totius, quod actualius, et formalius est, sed etiam una pars est imperfectior altera, et ex consortio alterius perficitur, eo quod una pars est perfectior altera, et sic actuatur ab alia, unde talis pars non est solum forma, et actus, sed formata, et actuata, atque adeo stando in vi, et ratione formæ non potest una forma augeri per partes, et per additionem, nisi reddatur formata, et sic extrahitur a linea, et

ratione formæ intra quam non potest augeri, et addi nisi per diversos modos, et explicationem sui, sive erga objectum, sive erga subjectum. Præter hoc autem, si ipsæ partes quibus fit additio formæ dissimilares sunt, et heterogeneæ, una est perfectior altera, et operatur, seu actuatur plusquam alterat. Inquiri ergo, an prima pars, quæ acquiritur in scientia circa primam conclusionem sit perfectio; an secunda, quæ circa secundam conclusionem. Nam prima videtur esse perfectior, quia ex prima conclusione infertur secunda; ergo continet illam, et est causa illius, et non causa univoca, cum non sit ejusdem rationis, ergo æquivocat; ergo perfectior, sicut principia se habent erga conclusiones. Et alia parte secunda pars habitus, seu quæ versatur circa secundam conclusionem debet esse perfectior, quia reddit intellectum magis perfectum, seu magis scientem: utpote majoris, et extensioris scientiæ, quam sola prima pars habitus, quæ tangit solum primam conclusionem; ergo est perfectior. Unde et magis explicat illam, atque in actum reducit, et sic perfectior esse debet.

XXVII. Quod si dicatur esse perfectiorem, quia continet, seu attingit secundam conclusionem, ut deductam ex prima, et sic attingit etiam primam, ideoque perfectior est quam illa sola pars habitus, quæ attingit solam primam conclusionem, non tamen erit perfectior si cum præcisione sumatur, ut attingit solum secundam conclusionem, contra est quia illa secunda pars habitus per se, et non per accidens habet attingere secundam conclusionem ut illatam ex prima, quia scientifice illam attingit; ergo ex causa; ergo per se, et non per accidens habet attingere primam ut inferentem secundam; ergo per se

habet cognoscere vim, quam habet ad inferendam secundam scientifice, et perfecte, et secundum resolutionem ad sua principia; ergo per se habebit, attingere primam conclusionem ut deductam ex suis principis, et sic sufficit secunda pars illius habitus ad cognoscendam scientifice primam, et secundam conclusionem; ergo idem simplex habitus, seu eadem simplex qualitas sufficet ad attingendum duo objecta materialia, si conveniunt in eadem ratione formali, quia connexionem habent inter se; si autem unus simplex habitus sufficit attingere duo objecta partialia, materialia, et inadæquata, pari ratione sufficit attingere decem, viginti, et omnia quæ sub eadem formali ratione connexa sunt, præsertim omnia a quibus dependet illatio conclusionis, et sic extendi de una conclusione ad aliam, non tollet simplicitatem habitus. Quod si non tollit; ergo non per additionem novæ partis, aut qualitatis fit ista extensio, quia ubi fit additio novæ entitatis, et qualitatis, non manet simplex ille habitus. Solum ergo fiet extensior nova explicatione, seu modo, non additione novæ formæ, seu qualitatis.

XXVIII. Quomodo autem ista extensio habituum erga diversa objecta fiat per aliquam actionem, per quam acquiritur, et illa actio novam qualitatem, et formam non producat, sed novum modum, et quomodo inter istos modos, qui indivisibiles sunt, et carent partibus sicut ipsæ formæ, detur motus et successio, et utrum unus destruat alium quando advenit, vel non destruat, disquiretur infra agendo de augmento intensivo, quia hæc argumenta, et difficultates communes sunt utrique augmento, et intensivo, et extensivo, intenduntque ostendere easdem esse difficultates in

augmento facto per modos, et per formas, seu qualitates partiales.

HABITUS SUPERNATURALES, ET VIRTUTES MORALES NON AUGENTUR EXTENSIVE.

XXIX. Tertio inquires, quibus habitibus conveniat augmentum per additionem, an solum intellectivis; an etiam appetitivis, et moralibus; et an solum acquisitis; an etiam infusis. Respondetur de intellectivis non esse difficultatem: constat enim quotidiana experientia, scientias crescere extensive, quia per primam demonstrationem acquirit quidem intellectus habitum, et facilitatem circa illam, quia vincitur, et totaliter subjicitur illi veritati, sed circa alias veritates, et conclusiones nihil omnino facilitatur, nec potest ex vi primæ, sed indiget nova explicatione, et extensione. Et hoc ideo, quia scientia dependet in universalitate, et extensione, et assensu ad diversas veritates, seu objecta a speciebus repræsentantibus illa, et a coordinatione illarum, et dispositione inter se; sine speciebus enim caret manifestatione objectorum, et sine coordinatione caret medio, et dispositione illativa, sine quibus non potest lumen scientificum assentiri, quia est lumen collativum, et illativum.

XXX. Quare licet idem sit lumen, et idem habitus, quo quis assentitur primæ, et secundæ conclusioni, tamen ut applicetur secundæ, et tertiæ conclusioni requiritur diversa ordinatio specierum, et sic indiget habitus nova extensione, non quidem per puram applicationem extrinsecam, sicut ignis indiget applicatione ad comburendum, quæ applicatio neque addit novam entitatem virtutis, neque novam immutationem ipsius in ratione virtutis